

Η μαγεία της ποίησης σε χρωματικές ερμηνείες

Πολιτιστικό Πρόγραμμα
2024-25

«Την πόρτα ανοίγω το βράδυ»

Την πόρτα ανοίγω το βράδυ,
τη λάμπα κρατώ ψηλά,
να δούνε της γης οι θλιμμένοι,
να 'ρθούνε, να βρουν συντροφιά.

Να βρούνε στρωμένο τραπέζι,
σταμνί για να πιει ο καημός
κι ανάμεσά μας θα στέκει
ο πόνος, του κόσμου αδερφός.

Να βρούνε γωνιά ν' ακουμπήσουν,
σκαμνί για να κάτσει ο τυφλός
κι εκεί καθώς θα μιλάμε
θα 'ρθει συντροφιά κι ο Χριστός.

Στίχοι: Τάσος Λειβαδίτης, 1978
Μουσική: Μίκης Θεοδωράκης

Χαρακτηριστικά της ποίησης του Τάσου Λειβαδίτη

Το σημαντικότερο στοιχείο της ποίησής του είναι η πίστη του στη δημιουργία ενός καλύτερου κόσμου βασισμένου στην ειρήνη, στην ισότητα, στην αλληλοβοήθεια και τον ουμανισμό.

«Την πόρτα ανοίγω το βράδυ»

- Βαθύ ανθρωπιστικό μήνυμα.
- Ύμνος στην αλληλεγγύη, την ανθρωπιά και την ελπίδα.
- Διαχρονικότητα
- Εικόνες
- Συμβολισμοί

Θεματολογία

- **Η φιλοξενία και η αλληλεγγύη** σε αυτούς που έχουν ανάγκη. Ο στίχος «Την πόρτα ανοίγω το βράδυ, τη λάμπα κρατώ ψηλά» συμβολίζει την προθυμία να προσφέρεις στέγη και συντροφιά στους «θλιμμένους της γης».
- **Η παρηγοριά και η ελπίδα:** Η εικόνα του «στρωμένου τραπεζιού» και του «σταμνιού για να πει ο καημός» συμβολίζει την ανακούφιση και την παρηγοριά που προσφέρεται στους πονεμένους.

Θεματολογία

- **Η ανθρώπινη σύνδεση και η αδελφοσύνη:** Ο στίχος «ανάμεσά μας θα στέκει ο πόνος, του κόσμου αδερφός» υπογραμμίζει την κοινή ανθρώπινη εμπειρία του πόνου και την ανάγκη για αλληλοϋποστήριξη.
- **Η πνευματική διάσταση:** Η αναφορά στον Χριστό («κι εκεί καθώς θα μιλάμε θα 'ρθει συντροφιά κι ο Χριστός») προσδίδει στο τραγούδι μια πνευματική διάσταση, υποδηλώνοντας ότι η αληθινή συντροφιά και παρηγοριά προέρχονται από μια ανώτερη δύναμη.

Συμβολισμοί

- **Η πόρτα:** Συμβολίζει την πρόσβαση, την αποδοχή και τη φιλοξενία.
- **Η λάμπα:** Συμβολίζει το φως, την ελπίδα και την καθοδήγηση.
- **Το τραπέζι:** Συμβολίζει τη συντροφιά, τη σίτιση και την κοινωνική συναναστροφή.
- **Το σταμνί:** Συμβολίζει την ανακούφιση από τη δίψα και τον πόνο.
- **Ο πόνος:** Συμβολίζει την κοινή ανθρώπινη εμπειρία της θλίψης και της ταλαιπωρίας.
- **Ο Χριστός:** Συμβολίζει την πνευματική παρηγοριά και την ελπίδα.

«Κόκκινα χείλη φίλησα»

Δημοτικό τραγούδι σε μουσική και ερμηνεία του Λουδοβίκου των Ανωγείων με ρίζες στην κρητική μουσική παράδοση.

Το κεντρικό θέμα του τραγουδιού είναι ο έρωτας και το φιλί που ταξιδεύει από τα χείλη που σμίγουν σε ολόκληρη την πλάση που φιλοξενεί τους ερωτευμένους και πανηγυρίζει μαζί τους.

«Κόκκινα χείλη φίλησα»

Κόκκινα χείλι εφίλησα
Κι έβαψε το δικό μου
Και στο μαντίλι το 'συρα
Κι έβαψε το μαντίλι
Και στο ποτάμι το 'πλυνα
Κι έβαψαν τα νερά του
Κι έβαψε η άκρη του γιαλού
Κι η μέση του πελάγου
Κατέβη αϊτός να πιει νερό
Κι έβαψαν τα φτερά του
Κι έβαψε ο ήλιος ο μισός
Τ' ολόγιομο φεγγάρι
Κόκκινα χείλι εφίλησα
Κι έβαψε το δικό μου

Συμβολισμοί

- **κόκκινο χρώμα:** έρωτας, πάθος, ζωτικότητα, αίμα και πόνος.
- **φιλί:** πυροδοτεί τη μεταφορά του πάθους.
- **μαντίλι:** το κόκκινο χρώμα μεταφέρεται από τα χείλη σε ένα προσωπικό αντικείμενο, το μαντίλι, και από αυτό σε όλη την πλάση.
- **ποτάμι, θάλασσα, αετός, ήλιος, φεγγάρι:** αυτά τα στοιχεία της φύσης συμβολίζουν την επέκταση και την παγκοσμιότητα του ερωτικού πάθους. Το φιλί δεν επηρεάζει μόνο τους ερωτευμένους, αλλά και ολόκληρο τον κόσμο γύρω τους.
- **έβαψε:** η επανάληψη του "έβαψε" ενισχύει την αίσθηση της έντασης και της διαρκούς επίδρασης του ερωτικού πάθους.

Το «Νανούρισμα» από τον «Ματωμένο Γάμο» του Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα

Το "Νάνι το παιδί μου" του Μάνου Χατζιδάκι, σε στίχους του Λόρκα και σε μετάφραση του Νίκου Γκάτσου αποτελεί ένα λυρικό και μελαγχολικό νανούρισμα που συνδυάζει εικόνες της φύσης με προσωπικά συναισθήματα.

Το νανούρισμα τραγουδά η πεθερά του Λεονάρντο για να κοιμίσει το μωρό και είναι ένα προοίμιο της τραγωδίας που θα ακολουθήσει.

Υπόθεση

Την ημέρα των γάμων της η Νύφη ξανασυναντιέται με το Λεονάρντο. Είχαν αγαπηθεί στο παρελθόν, αλλά ο πατέρας της κατάφερε να τους χωρίσει. Ο Λεονάρντο παντρεύτηκε τελικά άλλη γυναίκα. Η Νύφη, για να λυτρωθεί από τη βασανιστική ανάμνηση αυτού του έρωτα αποφασίζει να παντρευτεί κάποιον άλλο. Όμως, το παλιό πάθος δεν έχει σβήσει. Έτσι, το βράδυ των γάμων, η Νύφη το σκάει με το Λεονάρντο. Ο Γαμπρός τους κυνηγάει κι οι δυο άντρες αλληλοσκοτώνονται. Κανείς δεν μπορεί να ξεφύγει από τη μοίρα.

Στίχοι

Νάνι το παιδί μου νάνι
που δεν ήθελε νερό
τ' άλογό μας το μεγάλο.
Αχ καρδούλα μου ποιος ξέρει
τι να λέει το ποταμάκι
στο λιβάδι το χλωρό.

Νάνι το νερό το μαύρο
μες τα πράσινα χορτάρια
που ψιλό τραγούδι πιάνει.
Νάνι την τριανταφυλλιά μου
που τη Γης δάκρυο ποτίζει
τ' άλογό μας το καλό.

Στίχοι

Έχει πόδια λαβωμένα
τραχηλιά κρουσταλιασμένη,
έχει εν' ασημένιο λάζο
καρφωμένο μες τα μάτια.
Μόνο μια φορά σαν είδε
τ' αντρειωμένα τα βουνά
εχλιμίντησε κι εχάθη
στα νερά τα σκοτεινά.

Αχ πού πηγες άλογό μου
που δεν ήθελες να πιεις,
αχ μαράζι μες το χιόνι.
Νάνι το γαρούφαλλό μου
που τη Γης δάκρυο ποτίζει,
τ' άλογό μας το καλό.

Στίχοι

Μην έρχεσαι μην μπαίνεις,
το παραθύρι κλεισ' το
με φυλλωσιές ονείρου,
μ' όνειρα φυλλωσιάς.
Κοιμάται το παιδάκι μου,
σωπαίνει το μωρό μου.

Αχ πού πήγες άλογό μου
που δεν ήθελες να πιεις,
άλογο της Χαραυγής.

Θεματολογία

- **Ο θάνατος:** Ο θάνατος διατρέχει όλο το νανούρισμα, με αναφορές στο «μαύρο νερό», το «άλογο που χάθηκε στα σκοτεινά νερά» και τα «λαβωμένα πόδια». Αυτές οι εικόνες προμηνύουν τον τραγικό θάνατο του Λεονάρντο και του Γαμπρού.
- **Ο έρωτας και το πάθος:** Συμβολίζεται από την «τριανταφυλλιά» και το «γαρούφαλο». Ωστόσο, αυτός ο έρωτας είναι καταδικασμένος, όπως υποδηλώνεται από το «δάκρυ που ποτίζει τη γη».
- **Η μοίρα:** Το άλογο, που είναι ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο στο έργο, συμβολίζει τη μοίρα που κυνηγά τους ήρωες. Το άλογο που «δεν ήθελε να πει» και «χάθηκε στα νερά» είναι μια μεταφορά για την αδυναμία τους να ξεφύγουν από το πεπρωμένο τους.

Συμβολισμοί

- **Το νερό:** συμβολίζει τόσο τη ζωή όσο και τον θάνατο. Είναι πηγή ζωής, αλλά και ο τόπος όπου χάνεται το άλογο.
- **Το άλογο:** είναι σύμβολο της μοίρας, αλλά και του πάθους και της αρρενωπότητας.
- **Τα λουλούδια (τριανταφυλλιά, γαρούφαλο):** συμβολίζουν τον έρωτα, αλλά και την ομορφιά που είναι εφήμερη και καταδικασμένη.
- **Τα βουνά:** συμβολίζουν τις δυσκολίες και τις προκλήσεις της ζωής.
- **Το χιόνι:** ως σύμβολο του κρύου και της μοναξιάς εντείνει την αίσθηση της απώλειας.

Χαρακτηριστικά

- **Επανάληψη:** δημιουργεί μια ατμόσφαιρα ηρεμίας και ύπνου (νάνι).
- **Εικόνες:** λιβάδι το χλωρό (οπτική), το τραγούδι του νερού (ηχητική)...
- **Αντίθεση:** μεταξύ του πράσινου και του μαύρου, της ζωής και του θανάτου, της ομορφιάς και της θλίψης: ενισχύει το συναισθηματικό βάθος του ποιήματος.

«Ύπνε που σβήνεις τις λύπες»

- Τραγωδία «Φιλοκτήτης» του Σοφοκλή: Παρουσιάστηκε στα Μεγάλα Διονύσια το 409 π.Χ. και κέρδισε το πρώτο βραβείο.
- Το χορικό από την τραγωδία σε μουσική του Θόδωρου Αντωνίου αποτελεί ένα σημαντικό δείγμα της σύνδεσης της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας με τη σύγχρονη μουσική δημιουργία. Η μουσική του Αντωνίου αναδεικνύει το διαχρονικό μήνυμα του έργου και την οικουμενική ανθρώπινη εμπειρία του πόνου και της ελπίδας.
- Χορός: ναύτες

Υπόθεση

Καθώς οι Έλληνες πήγαιναν στην Τροία σταμάτησαν στη Λήμνο. Εκεί ένα φίδι τσίμπησε τον Φιλοκτήτη. Η πληγή του δε θεραπευόταν και, παρά τις ικεσίες του, οι Αχαιοί τον εγκατέλειψαν μόνο του στο νησί.

Όμως, σύμφωνα με ένα χρησμό οι Αχαιοί δε θα μπορούσαν να κυριεύσουν το Ίλιον, παρά μόνο με τη βοήθεια του το ανίκητου τόξου του Ηρακλή, ο οποίος πεθαίνοντας το είχε χαρίσει στον φίλο του, Φιλοκτήτη.

Στέλνονται, λοιπόν, ο Οδυσσέας και ο Νεοπτόλεμος για να αποσπάσουν το τόξο και τα βέλη του Ηρακλή. Όμως, ο Φιλοκτήτης αρνείται να τα δώσει εξαιτίας της συμπεριφοράς των Αχαιών απέναντί του.

Ο Νεοπτόλεμος αρνείται στην αρχή να μετάσχει στην απάτη αλλά τελικά πείθεται και καταφέρνει να πάρει το τόξο και τα βέλη του Φιλοκτήτη. Τελικά, ο Νεοπτόλεμος μετανιώνει που εξαπάτησε τον Φιλοκτήτη και του επιστρέφει το τόξο και τα βέλη, ενώ ο Οδυσσέας φεύγει θυμωμένος.

Ως από μηχανής θεός εμφανίζεται τότε ο Ηρακλής, που πείθει το Φιλοκτήτη να πάει στην Τροία και να φέρει τη νίκη στους Αχαιούς. Ο Φιλοκτήτης πηγαίνει στην Τροία, σκοτώνει με τα βέλη του τον Πάρη και μαζί με άλλους Αχαιούς κρύβεται μέσα στον Δούρειο Ίππο στην τελική επίθεση κατά της Τροίας.

«Ύπνε που σβήνεις τις λύπες»

Ύπνε που σβήνεις τις λύπες,
που σβήνεις τους πόνους,
έλα απαλό σαν αγέρι.
Το φως από τα μάτια σκέπασε,
το φως σκέπασε εσύ, το φως.
Ύπνε, ύπνε..

Ἕπν' ὀδύνας ἀδαῆς, Ἕπνε δ' ἀλγέων,

εὐαὲς ἡμῖν ἔλθοις,
εὐαίων εὐαίων, ὦναξ·

ὄμμασι δ' ἀντίσχοις
τάνδ' αἶγλαν, ἃ τέταται τανῦν.

Θεματολογία

- **Ο πόνος και η δυστυχία:** Ο Φιλοκτήτης υποφέρει αφόρητα από την πληγή του, η οποία του προκαλεί σωματικό και ψυχικό πόνο. Ο χορός γίνεται μάρτυρας αυτής της οδύνης και εκφράζει τη συμπόνια του.
- **Η επίκληση στον Ύπνο ως λυτρωτή:** Ο Ύπνος παρουσιάζεται ως μια θεϊκή δύναμη που μπορεί να φέρει ανακούφιση και λήθη από τον πόνο. Είναι μια προσωρινή λύτρωση από την τραγική κατάσταση του Φιλοκτήτη.

Ο Οδυσσέας και ο Νεοπτόλεμος παίρνουν τα βέλη του Ηρακλή από τον Φιλοκτήτη, Francois-Xavier Fabre, 1800